

**«ՀԱՐՔԹԱՅԻՆ ԽՈՌՈՉՆԵՐԻ ՖՈՒՆԿՏԻՈՆԱԼ ԷՆԴՈՍԿՈՊԻԿ ՎԻՐԱԲՈՒԺՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ» ԹԵՄԱՅՈՎ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ
2025թ.-ից կրկնողաբար, ք. Երևան («Էլիտմեդ» ԲԿ, «Ուիզմոր» ԲԿ, «Շենգավիթ» ԲԿ, «Նաիրի» ԲԿ)**

**ՀՀ ԱՆ «Ակադեմիկոս Ս. Ավդալբեկյանի անվան առողջապահության ազգային
ինստիտուտ» ՓԲԸ
Գլխի և պարանոցի վիրաբուժության ամբիոն**

- Թիրախային լսարան՝ դիմաձևոտային վիրաբույժներ, քիթկոկորդականջաբաններ
- Մասնակիցների ակնկալվող թվաքանակ՝ 5-15
- մասնակիցներին շնորհել ՇՄՁ 20 տեսական և 30 գործնական կրեդիտ.
դասավանդողներ Հայկ Ենոքյանին՝ ՇՄՁ 30 գործնական կրեդիտ, Արթուր Հակոբյանին՝ ՇՄՁ 30 գործնական կրեդիտ, Լևոն Գալստյանին՝ ՇՄՁ 20 տեսական և 30 գործնական կրեդիտ, Լևոն Խաչատրյանին՝ ՇՄՁ 30 գործնական կրեդիտ, Արայիկ Ղարիբյանին՝ ՇՄՁ 30 գործնական կրեդիտ և Լևոն Թորոսյանին՝ ՇՄՁ 30 գործնական կրեդիտ
- Կոնտակտ 011300088

Շաբաթ 1 Օր 1 FESS-ի ներածություն և էնդոսկոպիկ անատոմիա		
2 ժամ	Դասախոսություն 1. FESS-ի ընդհանուր նկարագիր <ul style="list-style-type: none"> • Էնդոսկոպիկ տեխնիկայի պատմական զարգացում • Հիվանդների ընտրության չափանիշներ և կլինիկական ցուցումներ • FESS-ի առավելությունները ավանդական մեթոդների համեմատ 2. Էնդոսկոպիկ անատոմիա <ul style="list-style-type: none"> • Քթի և հարքթային խոռոչների վերլուծում • Վերինձնոտային խոռոչի հիմնական անատոմիական ուղենիշները (բնական բացվածք, կարթանման ելուն) • Անատոմիական տարբերակներ և դրանց վիրաբուժական նշանակությունը 	Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ
3 ժամ	Գործնական աշխատանք 1. Վիրահատարանի ծանոթացում <ul style="list-style-type: none"> • Վիրահատական սենյակում FESS-ին բնորոշ աշխատանքային կանոնների ուսումնասիրություն • Ինֆեկցիոն վերահսկողության, գործիքների մանրէազերծման և էնդոսկոպի անվտանգ 	Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան

	<p>օգտագործման քննարկում</p> <p>2. Էնդոսկոպիկ հետազոտության ցուցադրություն</p> <ul style="list-style-type: none"> • Կենդանի հիվանդների վրա քթի էնդոսկոպիկ դիագնոստիկ գնում • Էնդոսկոպիկ տվյալների կապը կլինիկական ախտանշանների հետ 	«ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ
--	--	---

Օր 2

Պարակլինիկական հետազոտություններ և CT վերլուծություն

2 ժամ	<p>Դասախոսություն</p> <p>1. Ռադիոլոգիական պատկերի գնահատում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Հարթթային խոռոչների ախտահարումների վերլուծություն CT պատկերներով • Վերին ծնոտային խոռոչի բնորոշ հիվանդությունների (օր.՝ մուկոցելե, քրոնիկ սինուսիտ) հայտնաբերում <p>2. Կլինիկական կապ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ախտանիշների համապատասխանեցում էնդոսկոպիկ տվյալների և պատկերի (CT) հետ • MRI-ի դերը, երբ առկա են ավելի բարդացած կամ այլ օրգան-համակարգ ներգրավող դեպքեր 	Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ
-------	---	-------------------------------

3 ժամ	<p>Գործնական աշխատանք</p> <p>1. CT վերլուծության պարապմունք</p> <ul style="list-style-type: none"> • FESS-ի համար նախատեսված հիվանդների նախավիրահատական CT-ների ուսումնասիրություն • Ցանկության դեպքում 3D պատկերի ծրագրային ցուցադրություն <p>2. Վիրահատության դիտարկում (Live Surgery)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նախավիրահատական CT և վիրահատական իրական պատկերի համադրություն • Անատոմիական տարբերակներին համապատասխան վիրահատական որոշումների ընդունում 	Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան «ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ
-------	---	--

Օր 3

Էնդոսկոպիկ գործիքակազմ

2 ժամ	<p>Դասախոսություն</p> <p>1. Գործիքակազմը FESS-ում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ձեռքով օգտագործվող գործիքներ և էլեկտրամեխանիկական համակարգեր • Յուրաքանչյուր գործիքի կիրառման ցուցումներ FESS- ի տարբեր փուլերում <p>2. Գործիքների խնամք և պահպանում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ստերիլիզացման կանոններ • Գործիքների ճիշտ օգտագործում և պահպանման եղանակներ՝ ծառայության ժամկետը երկարացնելու համար 	Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ
-------	--	-------------------------------

3 ժամ	Գործնական աշխատանք 1. Վիրահատարանի ցուցադրություն <ul style="list-style-type: none"> Գործիքների ընտրություն և կիրառում հիմնական միջամտությունների ժամանակ 2, Գործնական պարապունք <ul style="list-style-type: none"> Էնդոսկոպիկ գործիքների փորձարկում արհեստական կամ 3D տպագրված մոդելների վրա Տակտիլ զգացողության և ճշտգրիտ շարժումների փորձառություն 	Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան «ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ
-------	--	--

**Օր 4
FESS-ի փուլեր – Մաս 1**

2 ժամ	Դասախոսություն 1. Նախավիրահատական պլանավորում. <ul style="list-style-type: none"> Հիվանդի նախնական զննում, վերլուծություն, բացատրական զրույց և համաձայնություն Անզգայացման սկզբունքներ էնդոսկոպիկ սինուս վիրահատությունների համար (տեղային կամ ընդհանուր անզգայացում) 2. FESS-ի վիրահատական քայլեր. <ul style="list-style-type: none"> Սովորաբար իրականացվող նախնական փուլերի նկարագրություն (uncinectomy, middle meatal antrostomy) Անատոմիական տարբերակների կարևորությունը (օր.՝ concha bullosa) 	Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ
-------	--	-------------------------------

3 ժամ	Գործնական աշխատանք 1. Հիվանդի նախապատրաստում վիրահատարանում <ul style="list-style-type: none"> Անզգայացման ներդրում և հիվանդի տեղաբաշխում FESS-ի համար Նախնական միջոցառումների քննարկում (օր.՝ տեղային վազոկոնստրիկցիա) 2. Կենդանի վիրահատության դիտարկում <ul style="list-style-type: none"> Թիրախ՝ uncinectomy-ին և վերին ծնոտային խոռոչի բնական բացվածքի որոնմանը Քայլ առ քայլ վերլուծություն, թե ինչպես ապահովել լավագույն վիրահատական տեսանելիությունը 	Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան «ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ
-------	---	--

**Օր 2
FESS-ի փուլեր – Մաս 2**

2 ժամ	Դասախոսություն 1. Էթմոիդ և հետին բաժնի քայլեր <ul style="list-style-type: none"> Էթմոիդային բուլայի և հետին էթմոիդային բջիջների կառավարում Ախտաբանական հյուսվածքների ամբողջական հեռացում առանց կենսական կառուցվածքների վնասման 2. Հեմոստազ և տեսանելիության բարելավում <ul style="list-style-type: none"> Մեթոդներ վիրահատական դաշտը բաց պահելու համար (օր.՝ տեղային միջոցներ, հզոր 	Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ
-------	--	-------------------------------

	<p>արտաձծիչ)</p> <ul style="list-style-type: none"> Էլեկտրամեխանիկական գործիքակազմի դերը արյունահոսությունը նվազեցնելու մեջ 	
3 ժամ	<p>Գործնական աշխատանք</p> <p>1. Կենդանի վիրահատության դիտարկում</p> <ul style="list-style-type: none"> Միջին անցուղով անթրոստոմիա, մասնակի էթմոիդէկտոմիա կամ պոլիպի հեռացում Վիրահատության ընթացքում որոշումների ընդունման և անատոմիական կողմնորոշման կարևորությունը <p>2. Քննարկում գործող վիրաբույժի հետ</p> <ul style="list-style-type: none"> Հարց ու պատասխան վիրահատական տեխնիկայի, գործիքների ընտրության և կլինիկական դատողության վերաբերյալ 	<p>Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան «ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ</p>
<p>Շաբաթ 2 Օր 6 Վերին ծնոտային անթրոստոմիա – կենտրոնացում էնդոսկոպիկ մոտեցման վրա</p>		
2 ժամ	<p>Դասախոսություն</p> <p>1. Վերին ծնոտային խոռոչի անատոմիա և տարբերակներ</p> <ul style="list-style-type: none"> Քթի կողային պատի առավել մանրամասն դիտարկում և անատոմիական տարբերակներ Ակսեսորային բացվածք, Haller-ի բջիջներ և այլ կառուցվածքներ, որոնք կարող են փոխել վիրահատական ընթացքը <p>2. Էնդոսկոպիկ վերին ծնոտային անթրոստոմիայի տեխնիկաներ</p> <ul style="list-style-type: none"> Հիմնական ցուցումներ և հաճախ հանդիպող դժվարություններ Քայլ առ քայլ նկարագրություն մուտքի և բացվածքի ընդլայնման մասին 	<p>Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ</p>
3 ժամ	<p>Գործնական աշխատանք</p> <p>1. Մասնակցություն վիրահատարանում</p> <ul style="list-style-type: none"> Վերին ծնոտային անթրոստոմիայի դիտարկում կամ մասնակցություն վիրահատությանը Անատոմիական կողմնորոշումներ, որոնք անհրաժեշտ են կողմնորոշվելու համար և բարդություններից խուսափելու (օր.՝ ակնապարկային կամ ատամնային) <p>2. Վիրահատությունից հետո քննարկում</p> <ul style="list-style-type: none"> Վիրահատական արդյունքների վերլուծություն Այլընտրանքային մեթոդների ու հնարավոր լուծումների քննարկում 	<p>Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան «ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ</p>
<p>Օր 7 Համեմատություն Caldwell-Luc մեթոդի հետ և վերլուծություն</p>		
2 ժամ	<p>Դասախոսություն</p> <p>1. Պատմական դիտանկյուն.</p> <ul style="list-style-type: none"> Caldwell-Luc-ը որպես վերին ծնոտի խոռոչի ռադիկալ վիրահատական մեթոդ Ժամանակակից, նվազագույն ինվազիվ 	<p>Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ</p>

	<p>տեխնոլոգիաների զարգացումը</p> <p>2. Առավելություններ, թերություններ և ցուցումներ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ե՛րբ դեռ կարելի է հիմնավորված ընտրել Caldwell- Luc (օր.՝ ընդգրկուն դենտալվեոյար ախտաբանական գործընթացների դեպքում) • Արդյունքների համեմատություն. FESS մոտեցումներ ընդդեմ Caldwell-Luc <p>3. Վերին ծնոտային խոռոչին հատուկ բարդությունների կառավարում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Խոռոչի լորձաթաղանթի պատռում, բերան-խոռոչային (oroantral) խուլակ, արյունահոսություն 	
3 ժամ	<p>Գործնական աշխատանք</p> <p>1. Կազմակերպված դեպքերի քննարկում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նախկինում Caldwell-Luc ստացած հիվանդների պատմության դիտարկում և արդի FESS մոտեցումների համեմատություն • Երկարատև ելքերը, ռեցիդիվի հավանականությունը, հետվիրահատական խնդիրները <p>2. Կենդանի վիրահատարան (ինարավորության դեպքում)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Վերանայում կամ դիտարկում ռևիզիոն կամ համակցված մոտեցման դեպքերում, երբ առաջին վիրահատությունը բավարար չի եղել 	<p>Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան «ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ</p>
<p>Օր 8 Ատամնախին սինուսիտներ</p>		
2 ժամ	<p>Դասախոսություն</p> <p>1. Ատամածին (Odontogenic) սինուսիտի պատճառաբանություն և ախտաձագում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ատամնային վարակների ազդեցությունը սինուսի լորձաթաղանթի վրա • Առավել հաճախ հանդիպող հարուցիչներ և տարածման ուղիներ <p>2. Ախտորոշում և պատկերի ուսումնասիրություն</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ատամնային պանորամային ռենտգեն/CT և սինուսի CT-ի արդյունքների փոխկապակցում • Պարիապիկալ գրանուլոմաների, խոռոչ ներթափանցող արմատների և այլ ատամնաբուժական առանձնահատկությունների հայտնաբերում <p>3. Միջգիտակարգային համագործակցություն</p> <ul style="list-style-type: none"> • Աշխատանքը համաձայնեցում ատամնաբույժի կամ դիմաձնոտային վիրաբույժի հետ • Վիրահատական միջամտության ճիշտ ժամանակացույցը՝ նախքան կամ հետո ատամի բուժման 	<p>Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ</p>
3 ժամ	<p>Գործնական աշխատանք</p> <p>1. Կենդանի վիրահատության դիտարկում</p> <ul style="list-style-type: none"> • FESS-ով ատամնային սինուսիտի բուժում (եթե նույն օրն ունենաք նման դեպք) • Համակցված մոտեցում՝ սինուսի մաքրման և ատամնաբուժական միջամտությունների 	<p>Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան</p>

	<p>համադրում</p> <p>2. Հետվիրահատական պլանավորում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Պրոթեզավորման կամ ատամի վերականգնման հետագա աշխատանքների համակարգում • Հակաբիոտիկների կիրառման ռեժիմ և երկարատև հսկողություն 	<p>«ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ</p>
--	---	--

Օր 9
Էնդոսկոպիկ սեպտոպլաստիկա և տուրբինոպլաստիկա

2 ժամ	<p>Դասախոսություն</p> <p>1. Միջնապատի շեղում և խեցիների գերած</p> <ul style="list-style-type: none"> • Քթի և հարքթային խոռոչների օդի հոսքի վրա ազդեցությունը • Անատոմիական տարբերակներ, որոնք բարդացնում են վիրահատական ընթացքը <p>2. Էնդոսկոպիկ սեպտոպլաստիկայի և տուրբինոպլաստիկայի տեխնիկաներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Լորձաթաղանթավերնաճառային լաթի կիրառումը • Հնարավոր բարդությունների կանխում (օր.՝ միջնապատի պերֆորացիա, խեցների ավելորդ հեռացում) 	<p>Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ</p>
-------	---	---------------------------------------

3 ժամ	<p>Գործնական աշխատանք</p> <p>1. Կենդանի վիրահատության դիտարկում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Էնդոսկոպիկ սեպտոպլաստիկա կամ տուրբինոպլաստիկա, հաճախ համակցված FESS-ի հետ • Քթի օդափոխության բարելավման գործոնների դիտարկում <p>2. Գործնական ցուցադրություն մոդելների վրա</p> <ul style="list-style-type: none"> • Միջնապատի շեղումների հայտնաբերում և շտկում • Խեցիների մասնակի ռեզեկցիա 	<p>Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան «ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ</p>
-------	---	---

Օր 10
Հետվիրահատական խնամք, բարդություններ և դասընթացի ամփոփում

2 ժամ	<p>Դասախոսություն</p> <p>1. Ուղիղ և երկարատև հետվիրահատական խնամք</p> <ul style="list-style-type: none"> • Խժուխների, ստենտների և լվացման լուծույթների կիրառում: • Վերահսկողական այցելությունների անհրաժեշտությունը և վիրակապությունների նշանակությունը <p>2. Բարդությունների ճանաչում և կառավարում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Արյունահոսություն, ինֆեկցիա, սինեխիանների առաջացում • Ռևիզիոն FESS-ի ցուցումներ՝ կրկնվող հիվանդության դեպքում <p>3. FESS-ի հիմնական սկզբունքների ամփոփում և ապագայի հեռանկարներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նորագույն տեխնոլոգիաներ (նավիգացիոն համակարգեր, բալոնային սինուպլաստիկա, 4K և 3D էնդոսկոպներ) 	<p>Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ</p>
-------	---	---------------------------------------

3 ժամ	Գործնական աշխատանք Կլինիկական դեպքերի քննարկում	Հայկ Ենոքյան/ Արթուր Հակոբյան «Էլիտմեդ» ԲԿ/ Լևոն Գալստյան «Ուիզմոր» ԲԿ/ Լևոն Խաչատրյան «ՄԻՄ» ԲԿ/ Արայիկ Ղարիբյան «Արթմեդ» ԲԿ/ Լևոն Թորոսյան «Նաիրի» ԲԿ
-------	---	--